

การศึกษาและพัฒนาบรรจุภัณฑ์จากภูมิปัญญาการหีบห่อไทย

กรณีศึกษา : บรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ดินสอพอง

STUDY AND DEVELOPMENT OF PACKAGE FROM THAI TRADITIONAL PACKAGE : A CASE STUDY OF DINSORPONG PRODUCTS

เกตุวดี วิทยานันท์

วิทยานิพนธ์นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาเทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการหีบห่อและผลิตภัณฑ์ดินสอพองของไทยเพื่อนำแนวคิดรูปแบบมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ดินสอพองจังหวัดลพบุรี

ผลจากการศึกษาภูมิปัญญาการหีบห่อไทยพบว่า รูปแบบของภูมิปัญญาการหีบห่อไทยที่มีความเหมาะสมในการนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ คือ รูปแบบภาชนะบรรจุโดยนำลักษณะของวัสดุ รูปทรง และลวดลายของภูมิปัญญาการหีบห่อไทยมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์และสอดคล้องกับท้องถิ่น

ผลจากการศึกษาผลิตภัณฑ์ดินสอพอง จังหวัดลพบุรีพบว่า ประเภทดินสอพองสมุนไพรชนิดเม็ดได้รับความนิยมจากผู้บริโภคมากที่สุดโดยสูตรของดินสอพองสมุนไพรที่ผู้บริโภคนิยมคือ สูตรแดงกวาง สูตรว่านหางจระเข้และสูตรหัวไชเท้า เหตุผลในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ดินสอพองเนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ ความสำคัญของบรรจุภัณฑ์ที่มีผลต่อผลิตภัณฑ์คือ เพิ่มคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์และปกป้องผลิตภัณฑ์

คำสำคัญ : การศึกษาและพัฒนา, ภูมิปัญญาการหีบห่อไทย, ผลิตภัณฑ์ดินสอพอง

Abstract

This study aim study Thai traditional package and Dinsorpong products for apply in design packaging for Dinsorpong products

The research Thai traditional package found that the format of Thai traditional package where has the suitability applies in package design is utensils format packs by meterail, form and pattern of the Thai traditional package comes to apply in designing package are appropriate the products and correspond the locality.

The research for Dinsorpong products found that Dinsorpong herbs tablet be popular from a consumer most. a formula of that Dinsorpong herbs that a consumer likes to are cucumber formula, aloe formula and radish formula. The reason in the buys products because of the products from the nature. The importance of the package that affects the products is add value and protect the products.

Keyword : study and development, Thai traditional package, Dinsorpong products

บทนำ

บรรจุภัณฑ์หรือการหีบห่อมีบทบาทที่สำคัญในการดำรงชีวิตมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การหีบห่อในอดีตมีวัตถุประสงค์ เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต จากนั้นมนุษย์ได้มีการสร้างสรรค์หีบห่อให้มีรูปแบบที่หลากหลาย มีความสวยงามและสอดคล้องกับสิ่งที่บรรจุ (ประชิด ทิณบุตร.2531,หน้า 1-2) การหีบห่อเป็นภูมิปัญญาในลักษณะศิลปหัตถกรรมและประดิษฐกรรมที่มีแรงบันดาลใจจากสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม (เอกวิทย์ ณ ถลาง.2544,หน้า 45) เช่นเดียวกับดินสอพองที่เป็นภูมิปัญญาทั้งด้านการผลิตและการนำมาใช้มีการสืบทอดจนถึงปัจจุบัน

ดินมาร์ล หรือ ดินสอพองเป็นดินที่ประกอบด้วยสารแคลเซียมคาร์บอเนตเป็นส่วนใหญ่ เนื้อดินมีรูพรุนร่วนซุยและมีสีขาวเป็นดินที่เกิดจากการผุพังของหินปูนแล้วถูกน้ำพัดพามาสะสมอยู่ตามเชิงเขาหรือบริเวณแอ่งที่ลุ่ม วัตถุประสงค์กำเนิดสำคัญของดินมาร์ลคือ หินปูนพบมากบริเวณแถบภูเขาหินปูน แหล่งดินมาร์ลแหล่งสำคัญของประเทศไทยจะกระจายอยู่หลายจังหวัด ได้แก่ อำเภอมืองและอำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ อำเภอลพบุรีและอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรีและอำเภอมือง จังหวัดลพบุรี ซึ่งจังหวัดลพบุรีเป็นแหล่งการผลิตดินสอพองแหล่งสำคัญในประเทศไทย (ดวง ทองคำช้อยและคณะ. 2546, หน้า 9) มีการผลิตกันมากที่หมู่บ้านหินสองก้อนอำเภอมืองลพบุรีที่ทำกันเป็นอาชีพกันทุกครัวเรือน (จุฑาพร แก้วพลงาม. 2552, หน้า 20) วัตถุประสงค์หลักในการผลิตดินสอพองคือดินขาว (ดินมาร์ล) นำมาผ่านกระบวนการต่างๆ จนได้ดินสอพองที่มีสีขาวนวล เนื้อเนียนละเอียดพร้อมด้วยคุณสมบัติพิเศษที่สามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆเช่นแป้งน้ำ

แป้งฝุ่น ยาสีฟัน (จิตตระการ เอกกมลกุล. 2549, หน้า 21) มีการผสมสมุนไพรเพื่อเพิ่มคุณสมบัติในการใช้โดยผลิตในรูปแบบของเม็ดและแบบผง โดยผ่านการสตุ (ฆ่าเชื้อ) ตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีความสะอาดได้คุณภาพตามที่กำหนดสามารถนำไปใช้กับผิวหนังและผิวกายได้อย่างปลอดภัย (ดวง ทองคำช้อยและคณะ. 2546, หน้า 11)

ปัจจุบันกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์ดินสอพองได้ทำการแปรรูปดินสอพองเป็นผลิตภัณฑ์ดินสอพองผสมสมุนไพรที่มีสินค้าหลักคือ ดินสอพองผสมสมุนไพรแบบดินตุ่มและดินสอพองผสมสมุนไพรแบบผงซึ่งผลิตภัณฑ์ดินสอพองมีจำหน่ายที่ศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP จังหวัดลพบุรีและจัดจำหน่ายทั่วประเทศตามความต้องการของผู้บริโภค ดังนั้นผลิตภัณฑ์ดินสอพองจำเป็นที่จะต้องมีการประกันเพื่อทำหน้าที่ปกป้องสินค้าจากการขนส่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน สร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ที่ประเทศไทยเน้นเป้าหมายในการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยให้อยู่บนแนวคิดของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553) ซึ่งประเทศไทยมีต้นทุนที่เป็นจุดแข็งคือ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีแนวคิดในการใช้ความคิดใหม่ๆ มาผลิตสินค้าและบริการให้มีความน่าสนใจและมีมูลค่า ประยุกต์ ใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นพัฒนาสินค้าสร้างสรรค์ด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรมสมัยใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนในท้องถิ่น (อาคม เต็มพิทยาไพสิฐ. 2553)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาและพัฒนาประกันจากภูมิปัญญาการหีบห่อไทย กรณีศึกษาประกันผลิตภัณฑ์ดินสอพอง โดยใช้แนวคิดจากรูปแบบภูมิปัญญาการหีบห่อไทย มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบประกันเพื่อทำหน้าที่ปกป้องสินค้าจากการขนส่ง อำนวยความสะดวกในการทำงาน สร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่พึงพอใจต่อผู้ผลิต ผู้จัดจำหน่ายและผู้บริโภค

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการหีบห่อและผลิตภัณฑ์ดินสอพองของไทยเพื่อนำแนวคิด รูปแบบ มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบประกันผลิตภัณฑ์ดินสอพองจังหวัดลพบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้นำรูปแบบของภูมิปัญญาการหีบห่อไทยมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบประกัน
2. ได้ประกันสำหรับผลิตภัณฑ์ดินสอพองจังหวัดลพบุรีที่สามารถปกป้องสินค้าไม่ให้เกิดความเสียหายจากการขนส่ง อำนวยความสะดวกในการทำงานและสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์
3. แสดงคุณค่าของภูมิปัญญาไทย ด้านการหีบห่อ

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

1. กรอบแนวความคิดด้านภูมิปัญญาการหีบห่อไทย ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการอ้างอิงจาก ทฤษฎีของศาสตราจารย์ ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง หัวข้อในการศึกษาเป็นภูมิปัญญา 4 ลักษณะคือ

1) ความเชื่อและโลกทัศน์ ที่บ่งบอกลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เนื้อธรรมชาติและระหว่างมนุษย์ด้วยกัน

2) วิธีการดำรงชีวิต การแก้ปัญหาและการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมและกระแสความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

3) ศิลปหัตถกรรมและประดิษฐกรรม ในรูปแบบเครื่องมือ ของใช้ ศิลปวัตถุที่มีแรงบันดาลใจจากสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมตามพื้นที่ภูมิที่หลากหลายระหว่างภูมิภาค

4) กระบวนการและพฤติกรรมการเรียนรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญาและประสบการณ์ การให้การศึกษาอบรมและการแก้ปัญหาตามพื้นฐานวัฒนธรรมและปรัชญาของชาวบ้าน (2544, หน้า 45-46)

2. กรอบแนวคิดด้านผลิตภัณฑ์ดินสอพอง อ้างอิงงานวิจัยของ ดวง ทองคำช้อย และคณะ ศึกษาเรื่องการพัฒนามลิตภัณฑ์ดินสอพองเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ดังนี้

1) มีการพัฒนาดินสอพองโดยการผสมสมุนไพรแบบผงและแบบก้อน จากการสำรวจผู้ที่มีความพอใจผลิตภัณฑ์ดินสอพองแบบผงมากกว่าแบบก้อน

2) มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านการบรรจุหีบห่อเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับดินสอพองและการประชาสัมพันธ์มีผลกระทบต่อตรงปริมาณการขายที่เพิ่มขึ้น ราคาขายจากเดิมราคาปลีกโลกรั่ม 0.50 บาท เมื่อพัฒนามลิตภัณฑ์แล้วจะมีมูลค่าเพิ่มขึ้นถึงปลีกโลกรั่ม 50-200 บาท

3) สร้างหลักสูตรในการอบรมสร้างมูลค่าเพิ่มดินสอพองซึ่งใช้วิธีการอบรมปฏิบัติการ สำหรับขยายผลให้ชุมชน

4) จัดตั้งกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์ดินสอพองเพื่อทำการผลิตผลิตภัณฑ์ดินสอพองในการจัดจำหน่ายสู่ท้องตลาด

3. กรอบแนวคิดด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ อ้างอิงทฤษฎีของปุ่น คงเจริญเกียรติ และสมพรคงเจริญเกียรติ กระบวนการออกแบบโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์มีดังนี้

1) ตั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายกำหนดสถานะของบรรจุภัณฑ์

2) การศึกษาและการวิจัยเบื้องต้น

3) การศึกษาถึงความเป็นไปได้ของบรรจุภัณฑ์ ได้แก่ การสเก็ตภาพ (Sketch Design)

4) การพัฒนาและแก้ไขแบบ

5) การพัฒนาต้นแบบจริง

การออกแบบกราฟิกหมายถึง การสร้างสรรคัลักษณะส่วนประกอบภายนอกของโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ด้วยหลักการ 4 ประการ คือ SAFE มีความหมาย ดังนี้ S = Simple หมายถึง เข้าใจง่าย

สบายตา A = Aesthetic หมายถึง มีความสวยงาม ชวนมอง F = Function หมายถึง ใช้งานได้ง่าย
สะดวก E = Economic หมายถึง ต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม

4.กรอบแนวความคิดด้านการทดสอบประสิทธิภาพบรรจุภัณฑ์ อ้างอิงทฤษฎีของออค
คูญ์การบรรจุหีบห่อไทย สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประโยชน์ของการทดสอบคือ

- 1) การปรับปรุงคุณภาพวัสดุบรรจุภัณฑ์เพื่อลดความเสียหายในระหว่างการลำเลียงขนส่ง
- 2) เป็นการตรวจสอบคุณสมบัติของวัสดุและบรรจุภัณฑ์
- 3) การเลือกใช้วัสดุทำบรรจุภัณฑ์ให้เหมาะสมกับสินค้า
- 4) ควบคุมคุณภาพของวัสดุและบรรจุภัณฑ์ของผู้ผลิตในสายการผลิต (ศูนย์การบรรจุ
หีบห่อไทย สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. 2548 , หน้า 1)

วิธีการดำเนินงาน

การศึกษาและพัฒนาบรรจุภัณฑ์จากภูมิปัญญาการหีบห่อไทยกรณีศึกษา : บรรจุภัณฑ์
ผลิตภัณฑ์ดินสอพอง มีวิธีการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ดังนี้
เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการหีบห่อและผลิตภัณฑ์ดินสอพองของไทยเพื่อนำแนวคิดรูปแบบมาประยุกต์
ใช้ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ดินสอพอง จังหวัดลพบุรี

1. แหล่งข้อมูลในการวิจัย

1.1 เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาการหีบห่อไทย วัสดุ โครงสร้าง รูป
แบบ ประโยชน์ใช้สอยของหีบห่อ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ดินสอพอง ลักษณะทางกายภาพ
กระบวนการผลิต ประเภทของผลิตภัณฑ์ ประโยชน์ของดินสอพอง

1.2 ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย จำนวน 3 ท่าน

1.3 ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ดินสอพอง จังหวัดลพบุรี จำนวน 1 ราย

1.4 ผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ดินสอพอง จังหวัดลพบุรี จำนวน 75 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะ วัฒนธรรม
และภูมิปัญญา

2.2 แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ดินสอพองจังหวัดลพบุรี

2.3 แบบสอบถามผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ดินสอพอง จังหวัดลพบุรี

ผลการวิจัย

ในการศึกษาและพัฒนาบรรจุภัณฑ์จากภูมิปัญญาการหีบห่อไทย กรณีศึกษา : บรรจุ
ภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ดินสอพอง มีผลการวิจัย ดังนี้

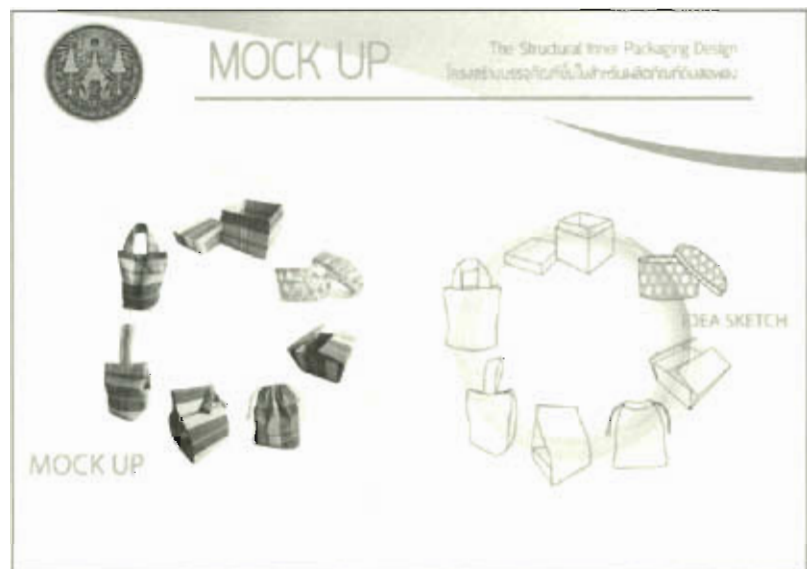
รูปแบบของภูมิปัญญาการหีบห่อไทยที่เหมาะสมในการนำมาพัฒนาเป็นบรรจุภัณฑ์
สำหรับผลิตภัณฑ์ดินสอพอง คือรูปแบบของการหีบห่อในลักษณะที่เป็นการห่อทรงสูง การห่อทรง
เตี้ยและการห่ออาหาร รูปแบบของหีบห่อในลักษณะของภาชนะบรรจุที่เป็นแอบใส่ข้าว กระจับ
ป๋ามและถุงผ้าที่ใช้ใส่ของ โดยการนำรูปทรงมาประยุกต์ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีโครงสร้างที่
เหมาะสมกับสิ่งที่บรรจุ ในด้านของวัสดุ นำวัสดุจากธรรมชาติ คือ ดอกไม้ไผ่และผ้าขาวม้าของท้องถิ่น
มาใช้ในการออกแบบ ลวดลายที่ใช้สำหรับโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ คือ ลายเจดวนหรือตาชะลอม
และลวดลายของผ้าทอมือลายใส่ปลาไหลโดยใช้สีผ้าให้สอดคล้องกับสูตรของดินสอพองผสม
สมุนไพร การพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ดังกล่าวมีความสอดคล้องภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคกลาง ใน
ด้านของผู้ผลิตมีความต้องการให้แสดงข้อมูลบนบรรจุภัณฑ์ให้ครบถ้วนและชัดเจนนอกจากราย
ละเอียดต่างๆเหล่านี้แล้วผู้บริโภคเห็นว่าภาพที่ควรนำมาใช้สำหรับกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ควรเป็น
ภาพถ่ายและภาพถ่ายเส้น สีเส้นที่นำมาใช้ในกราฟิกควรเป็นสีโทนธรรมชาติ และสีที่บ่งชี้ถึงส่วน
ผสมของผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ยังสามารถแสดงคุณค่าของผลิตภัณฑ์ได้จากการนำภูมิปัญญา
ท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของปทีตตา เจริญธรรม (2549 : 90-
91) ที่ศึกษารูปแบบบรรจุภัณฑ์ส่งผลกระทบต่อทัศนคติซื้อสินค้าของที่ระลึกของนักท่องเที่ยว กรณี
ศึกษา จังหวัดลพบุรี ในด้านรูปแบบบรรจุภัณฑ์พบว่าทุกปัจจัยส่งผลกระทบต่อทัศนคติซื้อซ้ำมาก ได้แก่
เอกลักษณ์ความเป็นไทย ข้อความ สัญลักษณ์ รูปทรง สีเส้นและวัสดุโดยเฉพาะวัสดุที่ให้ความ
ปลอดภัย รักษาสิ่งแวดล้อมและเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ ควรใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นและสามารถผลิตขึ้นในท้องถิ่นได้
การใช้วัสดุและรูปแบบภูมิปัญญาการหีบห่อไทยดั้งเดิมเป็นการแสดงคุณค่าของภูมิปัญญาไทย

จากผลข้างต้นพบว่าการนำภูมิปัญญาการหีบห่อไทยมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบ
บรรจุภัณฑ์นั้นจะต้องคำนึงถึงลักษณะต่างๆของภูมิปัญญาที่จะนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับ
ผลิตภัณฑ์ ทั้งในด้านรูปแบบ รูปทรง วัสดุ สีเส้นให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ผลิตและผู้
บริโภคเพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม มีความสวยงาม สร้างคุณค่าให้
กับผลิตภัณฑ์และตอบสนองประโยชน์ใช้สอยได้

ภาพที่ 1 แสดงภาพ Sketch Design โครงสร้างบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ดินสอพอง 1
ที่มา : เกตุวดี วิทยานันท์ (2556)

ภาพที่ 2 แสดงภาพ แบบจำลองโครงสร้างบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ดินสอพอง
ที่มา : เกตุวดี วิทยานันท์ (2556)

ข้อเสนอแนะ

การนำภูมิปัญญาการหีบห่อไทยมาใช้ในการออกแบบบรรจุกณ์ควรมีความสอดคล้องกับท้องถิ่นทั้งในด้านรูปแบบการหีบห่อ วัสดุ การผลิตและมีความเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์หรือสิ่งที่ต้องการบรรจุ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรนำวัสดุต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบบรรจุกณ์เพื่อแสดงเอกลักษณ์และคุณค่าของท้องถิ่นนั้นๆ

เอกสารอ้างอิง

- ดวง ทองคำชู่และคณะ. (2546). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ดินสอพองเพื่อสร้างมูลค่า หมู่ที่ 4,5 บ้านหินสองก้อน จังหวัดลพบุรี : สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
- นิกร นุชเจริญผล. (2525). ลายสาน. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- ปัทิตตา เจริญธรรม. (2549). รูปแบบบรรจุกณ์ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าที่ระลึก ของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษา จังหวัดลพบุรี. สารนิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประภาพร แสงทองและคณะ. (2550). การวิจัยและพัฒนาการออกแบบบรรจุกณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางสมุนไพร กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสวนตุล เครื่องสำอางสมุนไพร ตำบลเขาภูป้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- ปุ่นและสมพร คงเจริญเกียรติ. (2541). บรรจุกณ์อาหาร. กรุงเทพฯ : เพดเมทส์.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2539). เครื่องจักสานในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : โอ เอส พรีนติ้ง เฮาส์.
- ศูนย์การบรรจุหีบห่อไทย สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2548). การทดสอบบรรจุกณ์กระดาษ : ศูนย์การบรรจุหีบห่อไทย สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2544). ภูมิปัญญาภาคกลาง. กรุงเทพฯ : อมรินทร์.